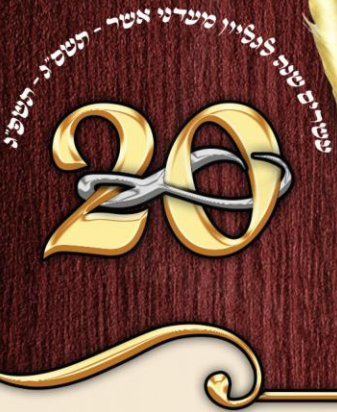

מעדני אשר

שאלות וחקירות בענייני פרשת השבוע

י"ל ע"י מכון "מעדני אשר" בית שמש

פרשת שמות תשפ"ג
גליון תתקל"ב (שנה כ')

מדוע ציוה הקב"ה לשאול שמלות מהמצרים הרי לא שינו את מלבושם?

בפרשתן ג' כ"ב ושאלה אשה משכנתה ומגרת ביתה כלי כסף וגו' ושמלות ושמתם על בניכם ועל בנותיכם.

יש להקשות: איך יכול להיות שבני ישראל לבשו את השמלות של הגויים, הרי איתא במדרש רבה אמור פרשה ל"ב דבזכות שלא שינו את מלבושם נגאלו בני ישראל ממצרים, כך מקשה בספר בנין דוד בפרשתן ע"מ ט"ז, וכן בדברי יחזקאל בפרשתן, וכן בתקון משה.

איכא כמה תרוצים:

א. לא לבשו את הבגדים כמו שהם משום דבאמת לא רצו ללבוש בגדי גויים שלא רצו לשנות את לבושם היהודי, אלא קרעו אותם ושינוי אותם ועשו בגדים חדשים, לכן לא נקרא כבר מלבושי גויים, כך תירץ בשפתי חכמים פרק י"ב פסוק ל"ה, וכן בספר בנין דוד בפרשתן, וכן בדברי יחזקאל.

ובאחרונים כתבו לפי זה ליישב דבר נפלא: דלכן כתוב ושמתם על "בניכם ועל בנותיכם" ומדוע דווקא אמרה התורה שישאלו בגדים שבביל הבנים שלהם ולא לעצמם, אלא משום דלא רצו ללבוש המלבושים של המצרים והיו צריכים לתפור מחדש שיראה כמלבושי היהודים, ועל ידי זה יתקטנו הבגדים ואין ראויים רק לקטנים לכן הליבשו את זה רק לקטנים ולא לעצמם, כך כתב בספר טעמי המנהגים חלק ב' ע"מ ל"ה, וכן בבנין דוד בפרשתן, וכן בדברי יחזקאל ועיין בצפת פנח בפרשתן שכתב טעם אחר מדוע דווקא לקטנים.

ב. יתכן שהיו אלו שמלות שלא היו מלבוש מיוחד לגויים אלא גם היהודים בזמנם היו לובשים כאילו וזה לא נקרא שינוי לבוש, לפי הנ"ל אתי שפיר, מעדני אשר.

ג. ע"פ מה שכתב החתם סופר בתורת משה בפרשתן דהא דכתיב על בניכם ועל בנותיכם, אין הכוונה שילביש את זה עליהם, אלא הכוונה דבזכות בנים ובנות שנולדו אח"כ במצרים שלא היו בכלל הגזירה צריכים הם המצרים לשלם ליהודים שכר עבודה, וזה הכוונה ושמתם את החיוב של השאלה על בניכם ועל בנותיכם ובאמת לא לבשו את זה רק השתמשו בזה לשקים לעטוף דברים, מעדני אשר.

ד. תירץ דישראל לא שינו אבל המצרים שינו ולבשו קצתם מלבושי ישראל ואותן המלבושים שאלו להם מהם, כך תירץ הרה"ק רבי פנחס מאקארץ ז"ע מובא באמרי פנחס פרשת בא.

איך ברח משה מהנחש באמצע שדיבר עם הקב"ה

הרי קימ"ל אפילו נחש כרוך על עקבו לא יפסיק?

בפרשתן ד' ג' ויאמר השליכהו ארצה ויהי נחשש וינס משה מפניו.

יש להקשות: האיך נס משה בשעה שדיבר עם הקב"ה, הרי איתא במשנה ברכות ל' ע"ב שבאמצע התפלה אפילו נחש כרוך על עקבו לא יפסיק, א"כ כאן שהיה באמצע לדבר עם הקב"ה איך נס.

הנה ביערות דבש חלק א' דרוש ג' הקשה: איך משה בעמדו לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה ודיבר עמו יגור מפני נחש וינסו מלפני השם עבור פחד זה, הרי קימ"ל ברכות ל' ע"מ ב' אם עומד בתפלה אפילו נחש כרוך על עקבו לא יפסיק ע"ש מה שתירץ בדרך מוסר.

וכן במהרי"ל דסקין בפרשתן הקשה: וז"ל דהנה זה לפלא לכאורה כי משה רבינו ינוס מפני הנחש כשהוא עומד ומדבר לפני השי"ת, ובפירוש אמרו ברכות פרק ה' משנה א' כשהוא עומד בתפילה אפילו נחש כרוך על עקבו לא יפסיק.

ומתירץ: כי משה רבינו ע"ה עשה כל זה בתום לב ובענותנותו הגדולה והיינו כאשר ראה משה רבינו שהמטה נהפך לנחש היה סבור שבה העת ושרצון השי"ת שילך מכאן וכן עשה וינס משה מפניו.

וכן הנצי"ב בעמק דבר בפרשתן הקשה: וז"ל הוא פלא מאדונינו משה להיכן נס ומאיזה מעמד הוא נס.

ומתירץ: אבל באמת היה שלא ביישוב הדעת אלא באשר התבהל פתאום ממראה עיניו וגם כאשר ינוס איש מפני הנחש בטבע האדם בלי שום התבוננות על הדעת.

מעדני אשר: נראה לתרץ ע"פ מה שכתב התוספות יום טוב בברכות פרק ה' בשם הרבינו יונה דהא דאפילו נחש כרוך על עקבו לא יפסיק זה דווקא בדבור דאילו הליכה לא מצינו בשום מקום שנקרא הפסק, לפי הנ"ל אתי שפיר דמשה רבינו לא הפסיק בדיבור רק בהליכה.

והגאון המפורסם רבי שמאי קהת גראס שליט"א תירץ: ע"פ מה דקימ"ל בש"ע דאם ראה שהנחש כעוס ומוכן להזיק פוסק ועי"ש בבאר היטב בדמקום שיש חשש שהנחש ממית פוסק וכאן במשה רבינו היה נראה כנחש שממית דעיין בבעלי התוס' שכתב מפני מה הראה לו הקב"ה נחש דווקא ולא בעלי חיים אחר דמה נחש נושך וממית כך פרעה ועבדא נושכין א"כ על כרחך דהיה נראה כנחש כעוס שממית ועל כן היה מותר לו לנוס מפניו.

גליון זה נודב ע"י ידידינו

הרבני הנגיד הנכבד

הרב מרדכי זיסקינד סג"ל לנדא שליט"א

לונדון

לעילוי נשמת אביו

הגאון רבי מאיר לנדא זצ"ל

בן הרה"ג רבי מרדכי זיסקינד זצ"ל

אב"ד דראהביטש - אנטווערפן - ת"א

נלב"ע כ"ג טבת תשמ"ט

ת.נ.צ.ב.ה.

גליון זה נודב ע"י ידידינו

הרבני הנגיד הנכבד

הרב אברהם שמואל גראס שליט"א טורנו

לעילוי נשמת אביו

הרב פרץ בן הרב שמואל נטע ע"ה

נלב"ע כ"ב טבת ת.נ.צ.ב.ה.

גליון זה נודב ע"י ידידינו

הנדיב הנכבד

הרב אליעזר גוטליב שליט"א ליקווד

בעל מהדורת מעדני אשר חלק ז'

לעילוי נשמת אביו

הרב זוסיא ארי' לייב בן הרב שלמה ז"ל

נלב"ע כ' טבת ת.נ.צ.ב.ה.

גליון זה נודב ע"י ידידינו אחי הגאון

רבי דוד נתנאל שוורץ שליט"א אשדוד

בעל פלא התורה

ר"מ בישיבת גדולה סאסוב

מח"ס יד המשפט

לרגל שמחת אירוסין בנו ידידינו הבה"ח המופלג

בתור"ש כמר שואל לייב נ"י

מבחיני ישיבת מאור עינים

עב"ג בת ידידינו

הגאון ברוך יהודה לייב שרשבסקי שליט"א

ראש כולל מתיבתא ירושלים

וראש כולל מעשה חושב בית שמש

וברכת מזל טוב

לאמנו הרבנית תלית"א

ולחמיו ידידינו הגאון

החסיד אשר אנשיל יוזניצר שליט"א

משפיע בישיבת וינוץ ברכפלד ובאבוב בני ברק

וארעוא שבכות זיכוי רבבות יזכה לרוות חות

מכל יוצאי חלציו ויצליח בכל אשר יפנה

מדוע משה רבינו נקרא בלא תואר קודם כמו שאר הגדולים

דמקדימים תואר רב לשם?

בפרשת ב' ויגדל הילד ותבאיהו לבת פרעה ויהי לה לבן ותקרא שמו משה ותאמר כי מן המים משיתיהו, בענין קושיית הראשונים כיון דהטעם שקראו למשה על שם שמן המים משיתיהו מדוע נקרא בשם משה דמשמע שהוא משה את אחרים, הרי היה צריך להקרא משה והוציאו אותו, עיי' בספר מעדני אשר פרכת שמות תשע"ב אריכות נפלאה ליישב קושיא הנ"ל.

הנה השל"ה במסכת שבתות פרק תורה אור **מקשה** וז"ל ולמה לא נקרא רבינו משה, כמו שאנו קורין לאיש המעלה, ומקדימים הרבנות לשמו.

ומתרץ: שאין זה קושיא, כי היה משה קודם שנעשה רבינו, דהיינו קודם שקיבל התורה נקרא משה, ואחר כך נעשה רבינו, מה שאין כן מלאחר מתן תורה, הוקדם רבינו להשם, כי כל מה שהחכם מתחכם ומתחדש, כבר היה בסני.

יש להקשות: דמ"מ קשה דאיך מותר לקרוא למשה רבינו בשמו הרי יש איסור לקרוא לרבו בשמו, כמו דאמרינן בגמ' סנהדרין ק' עמוד א' מפני מה נענש גיחזי, מפני שקרא לרבו בשמו.

איכא כמה תרוצים:

א. הא דאסור להזכיר שם רבו זה רק בלא תואר אבל בתואר מותר, וכמו שהקשו הפוסקים דאיך היה מותר ליהושע להזכיר את שם רבו כמו שכתוב בפרשתו בעלותך י"א כ"ח ויען יהושע בן נון משרת משה מבחריו ויאמר אדוני משה כלאם הרי קימ"ל יור"ד סימן רמ"ב ס"ק ט"ו אסור לתלמיד להזכיר את שם רבו, ותרצו האחרונים כיון דהקדים שם תואר אדוני מותר להזכיר את שם רבו, כך תירץ הכסף משנה וכן כתב הגר"א יור"ד סימן רמ"ב ס"ק ל"ו, וכן כתב במצפה איתן ברכות ה' ע"א, ועיי' שו"ת אגרות משה יור"ד ח"א סימן קל"ג לפי הנ"ל אתי שפיר דכיון שמזכיר שם תואר בסוף נמי מהני, וכאן שמזכירים משה רבינו ליכא איסור, ויש ראייה מגמ' מפורשת שאפילו אם מזכיר שם תואר לבסוף מותר דאיתא בגמ' פסחים ק"ב דרבי שמעון בר יוחאי אמר יוחאי אבא, וקשה איך הזכיר את שם אביו הרי אסור להזכיר שם אביו אלא ש"מ אם מזכיר בכינוי אף אח"כ אין איסור, כך מביא ראייה הגר"א יור"ד סימן רמ"ב ס"ק א"כ ה"ה לרבו לפי הנ"ל מיושב הכל, מעדני אשר.

ב. כמו שמצינו "גדול מרבן שמו", שיש שהשם שלו יותר חשוב מהכינוי, ולכן אצל מרע"ה, היה השם משה יותר מהכינוי, ואין בזה האיסור של קורא רבו בשמו, כך תירץ השפת אמת בחידושים שנדפסו על שם השפת אמת יור"ד סימן רמ"ב.

וכן בשדי חמד מערכת כ' כלל ק"ד הביא שבספר צפיחית בדבש סימן ג"ה כתב להביא ראייה שאין להקפיד להזכיר את שמו של רבו בכתיבה, שהרי בש"ס איתא כמה פעמים משה, בלא להזכיר משה רבינו, ובשלמא בתורה ובתנ"ך אסור להוסיף, אך בגמרא למה הזכירו כן, אלא על כרחך שבכתיבה אין איסור, אך הקשה על עצמו, שא"כ כשלומדים יש לומר משה רבינו, ולא מצינו שעושים כן, אלא צריך לומר, כיון שכן כתיב בתורה, לא מוסיפים משום שגדול מרבן שמו, ומביא שכן כתב הרמב"ם בהקדמה למשניות זרעים הפרק השביעי שרבי חילק את התארים במשנה לשלש מעלות, מי שהיה אצלו גדול מאד וברום המעלות קראו בשמו, כגון הלל, ושמאי, ושמעיה, ואבטליון, מפני גודל מעלתם, כיון שאי אפשר למצוא כנוי לרומם בו את זכרם, כמו שאין מכנים את הנביאים, עיי"ש שאר חלוקים.

קול המעדנים

הספד על אבי מורי הריני כפרת משכבו
"בבית המדרש המרכזי קרית צאנז נתינה"
 בנוכחות כ"ק מרן האדמו"ר מצאנז שליט"א

כנס למנהלים ולמלמדים של תלמוד תורה
"מתיקות התורה ביתר עילית"
 שהתקיימה במושב אור הגנוז

דינר לתלמוד תורה על טהרת הקודש
"נפש החיים בית שמש"
 שהתקיימה באולמי "ויאולה"

בית יעקב שרנסקי ת"א
 במעלת וקדושת השבת
 בבית שמש

**האם למגיד שיעור או לרב מותר להכות לתלמוד גדול ולא חיישין ללפני עוור?
 בפרשתן שמות ב' י"ג ויאמר לרשע למה תכה רעך.**

הנה איתא בגמ' מועד קטן י"ז עמוד א' אמתא דבי רבי חזייתה לההוא גברא דהוה מחי לבנו גדול, אמרה ליהוי ההוא גברא בשמתא, דקעבר משום ויקרא י"ט ולפני עור לא תתן מכשול דתניא "ולפני עור לא תתן מכשול" במכה לבנו גדול הכתוב מדבר.

וכן נפסק בש"ע יורה דעה הלכות כבוד אב ואם סימן ר"מ סעיף כ' המכה לבנו גדול, היו מנדין אותו, שהרי עובר על לפני עור לא תתן מכשול.

מה נקרא גדול לענין זה נחלקו הפוסקים: הריטב"א שם כתב וז"ל ונראים דברים דלא גדול גדול ממש אלא הכל לפי טבעו שיש לחוש שיתריס כנגדו בדיבור או במעשה, כי אפילו לא יהא בר מצוה אין ראוי להביאו לידי מכה או מקלל אביו אלא ישתדלנו בדברים, ומשום דאורחא דמילתא דבגדול שכיח כי הא נקט גדול.

אבל ברמ"א יורה דעה סימן ר"מ סעיף כ' פסק דלא מקרי גדול לדבר זה, רק אחר כ"א כ"ב שנה או כ"ד שנה.

יש לחקור האם גם לתלמוד גדול אסור להכות כשהוא גדול או דיילא רק לכן כשהוא מרגיש קרוב לאביו חיישין שיחזיר משא"כ בתלמוד.

הנה בספר שני אליהו דף ב"ז ע"ג נסתפק האם הרב יכול להכות לתלמידו הגדול או לא.

והשיב: דלא אמרו אלא דוקא אב המכה את בנו משום דגס ביה והבן מתחטא אצל האב, אבל רב לתלמיד שרי, וליכא משום לפני עור לא תתן מכשול.

והביא ראייה לזה: מהא דבית דין מכין ועוברין לכל העובר על דברי תורה, ואיך מותר ניהושע שמא יבעוט ויקלל, ועובר על אלהים לא תקלל ועוברים בית דין על לפני עור, ואם תמצו לומר דשאני הני דכן גזירת הכתוב, קשה איך מכין מכת מרדות אמדי דרבנן, ועוד הרי קימ"ל סנהדרין מ"ו ע"מ א' דבית דין מכין ועונשין שלא מן הדין, איך מותר, אלא ודאי לא אמרו אלא באב את בנו דגייס באביו וקרוב הדבר.

אבל בשו"ת רדב"ז חלק א' סימן שע"ח פסק לגבי הרב שנידה לתלמודו, על אשר התלמיד עשה דבר שנראה לרבו שמזלזל בכבודו, שלא כדן עשה במה שהכריז הנידוי ברבים, והיה לו לחוש לכבוד תלמודו ולנדותו בינו לבין עצמו ולא לבזותו, ומסיק ולפי דעתי עבר משום ולפני עור לא תתן מכשול כהיא דמכה בנו הגדול, דלאו כולהו אינשי יכולין לסבול בזיון כזה, חזינן דסבירא ליה דאף ברב לתלמיד אסור להכות לתלמוד גדול.

ובשו"ת צפיחית בדבש סימן ג"ג נשאל גם בשאלה הנ"ל והביא את דברי השני אליהו שמתיר, אבל כותב שמדברי הרדב"ז מתבאר להיפך, ומסיק לדינא דגם ברב לתלמיד איכא משום לפני עור.

האם כל יהודי יש לו דין של בכור?

בפרשתן ד' כ"ב ואמרת אל פרעה כה אמר ה' בני בכורי ישראל.

יש להקשות: מדוע נקרא כל עם ישראל בשם בכורים, הרי לא כולם בכורים, כך מקשה הפנים יפות, המשך חכמה, וכן בשפע קודש בשפע קודש עניני פדיון הבן ע"מ שנה"ה.

איכא כמה תרוצים:

א. בכורה כאן הכוונה לשון גדולה, כמו תהילים פ"ט כ"ח אף אני בכור אתנהו, כ"כ רש"י.
ב. כאן חתם הקדוש ברוך הוא על מכירת הבכורה שלקח יעקב מעשו, כך כתב רש"י.
ג. משה אמר לפרעה שכולם ראויים הם לעבודה, כמו שמצינו באמת בקרבן פסח שהוכשרו כולם לעבודה בהזאת הדם על המשקוף וגו' שהוא במקום המזבח כמ"ש חז"ל פסחים צ"ו ג' מזבחות היו לישראל במצרים וכו', אף שאז היתה העבודה לבכורות כדאיתא במשנה זבחים ק"ב והיינו דאמר בני בכורי ישראל שכולם הם נקראים בכורים, ולכן אומר אליך פרעה שלח את בני ויעבדוני, כי כולם הם ראויים לעבודה, כך כתב בפנים יפות בפרשתן.

ד. משום שכן בכור נוטל פי שניים, משום שהוא עשה אותו לאב, כך ישראל עשו כביכול להשם יתברך לאב להעולם שהם הכירו השגחתו ויחודו בתבל, כך כתב במשך חכמה בפרשתן.

ה. מוטל על האב לפדות את בנו ממות, ובזה אנו באין בטענה לפני השי"ת יתר מרעהו צדיק וכל שכן הבורא יתברך שמו, וכיון שכן על אבינו שבשמים מוטל לפדות את מבניו מבין הגוים שאנו בסכנת מיתה בניהם ובכל יום ויום אנו נהרגין ונטבחים, והרי קימ"ל בין כך ובין כך קרוין בנים, ומהאי טעמא גופיה כשבא הקב"ה הוא לגאול את יצראל ממצרים אמר בני בכורי ישראל ולא אמר בני ישראל לרמז בזה שמפני שישראל הוא בני בכורי, מוטל עלי לפדותו ולהצילו ממות, ובכל פדיון הבן אנו באים בטענה זו לפני השי"ת שהרי ברור שלנו עולה יותר בקושי לפדות בנינו ולהוציא חמשה סלעים והוצאת הסעודה ממה שעולה להקב"ה לפדו את בניו שהרי ברגע אחד יש בכוחו יתברך להעביר גלולים מן הארץ, כך כתב מרן הדברי יציב ז"ע מובא בשפע קודש עניני פדיון הבן ע"מ שנה"ה.

משיב בהלכה

מדור זה נודב תערך ע"י ידידנו ר' מרדכי זיסקינד הגר שליט"א - מנהגן משיב בהלכה שיתן וידיעת ההלכה כל ההלכות הם משו"ע ומשנה ברורה

א מלאכת גוי, חידוד . הגב' באום והגב' גרין נתנו, כל אחת, ביום חמישי, בד לתופרת הגויה הגרה בשכונתם, על מנת שתתפור להם בגד לשבת. הם קבעו מחיר קבוע עבור התפירה, וסכמו אתה, כל אחת בנפרד, שתיביא להן את הבגד במוצאי שבת. בשבת בצהריים הגיעה התופרת לביתה של הגב' באום ונתנה לה את הבגד שתפרה וכך עשתה גם לגב' גרין. לגב' באום מותר ללבוש את הבגד אותה שבת ולגב' גרין אסור, מדוע? (אותו בגד, שתייהן אינן זקוקות לזקוק לבגד זה בשבת, התופרת תפרה את שני הבגדים בשבת, שתייהן נהוגות כמנהג אשכנז).

ב שאלה- קידוש בליל שבת . ר' יוסי עשה קידוש בליל שבת לבני ביתו. האם יצאו ידי חובת קידוש ויוכלו מיד ליטול ידיים ולאכול את סעודת השבת, במקרים הבאים: א. מי שלא שמע את ברכת הגפן. ב. ר' יוסי שכח לומר את ברכת הגפן ושתה את היין ללא ברכה. ג. ר' יוסי דבר שלא מענייני הקידוש, לאחר ברכת 'הגפן' ולפני ששתה.

ג שאלה חרטת עוונות . האם נכון וראוי להוסיף בסיום תפילות העמידה בשבת לאחר ה'יהי לרצון..' הראשון, תפילה ותחנונים הכוללת חרטת עוונות וכד'?

ד שאלה- צידת צב . בדרכם לביתם אחרי התפילה בשבת בבוקר, עברו הרב דויטש וילדיו דרך גינה ציבורית שם ראו ילדיו צב בין השיחים, הם ביקשו מאביהם לקחת את הצב לביתם. הרב דויטש שלח את בנו שיביא מביתם קופסת נעליים ריקה, ואז בעזרת רגלו הזיו הרב דויטש את הצב לתוך קופסת הנעליים ואת קופסת הנעליים עם הצב דחף ברגלו לבין השיחים כדי להסתירה ואמר לילדיו שהם יחזרו במוצאי שבת לקחת את הצב. האם מותר לרב דויטש לעשות זאת?

כללי המצוות בפרשתנו

- ה שאלה. האם יש דין לחנך קטן למצוות שנים מקרא ואחד תרגום או לא?**
ו חידה. במצוה שאשה פטורה האם היא כשרה לעשותה?
ז חידה. איזה איסור בזיון של מצוות, מצינו שאסור לעשות ולומדים זאת בפרשתינו?
ח חידה. מי לא הזדרז למצוה ונענש, והא כיצד שקיבל עונש חמור כ"כ על חוסר זירוז?
ט צ"ע. איך משה נשבע לא לשוב למצרים, הרי מסתמא ידע שהוא יצטרך להיות הגואל?
י צ"ע. הנה כ' שעמדו כולם וגירשו נשותיהן, יל"ע מצד כללי פיקו"ג, מכיון שידעו לגזירה שכל הבן הילוד היאורה תשליכו האם היה מותר להם לקיים מצוות פו"ר ולהביא קטנים הללו לידי מיתה?

כללי השתתפות

- כל תשובה נכונה, אפילו לשאלה אחת תזכה את השולח להיכנס להגרלה, יהיה הגרלה על שני פרסים ע"ס 500 ₪.
- כל תשובה נכונה על כל שאלה, הינה זכות נוספת להשתתף בהגרלה, כך שכל מי שישלח יותר תשובות לכל השאלות מגדיל את סיכוייו בהגרלה.
- כל חודש, בראש חודש תערך הגרלה בין כל השולחים, הזוכה יידבקו תשובותיו, יתקבלו אך ורק תשובות מפורטות.
- ניתן לשלוח כל שבוע את התשובות של אותו שבוע, או עד ראש חודש.
- שימו לב חשוב מאוד: קבלת התשובות הינה אך ורק לפקס מערכת משיב בהלכה 0775558617 או במייל meir.s1000@gmail.com נא לציין בתחילת המכתב על כמה שאלות השיבו, וכמו"כ שם מלא, כולל/ ישיבה. ועיר וטלפון וכמו"כ נא לציין על איזה פרשה השיבו. [לבוזורים ופרטים נוספים בטלפון 0533154010 בשעות הערב בין 8:00 ל-9:00 בלבד]. השולחים בכתב יד, בפקס, להקפיד על כתב ברור וקריא שיהיה ברור לאחר משלוח הפקס. כתב לא ברור לא יכנס להגרלה. -יש עדיפות לשלוח התשובות מוקדם במייל כי כך זה יכנס בעזרה"ל לספר שיצא לאור בעתיד בל"ג. -שאר עניני העלון לא שייכים לפקס או מייל או טלפון זה, אלא כמצויין במסגרת ע"ג העלון בעמ' ד'.

תשובות ניתן לשלוח עד ר"ח שבט תשפ"ג

מי שנתחייב מיתה בבית דין האם כשיתכן שיהא לו ילדים טובים

אין צריך להרוג אותו?

בפרשתנו ב' י"א י"ב וירא איש מצרי מכה איש עברי מאחיו ויפן כה וכה וירא כי אין איש ויך את המצרי.

הנה רש"י כתב ואין איש אין עתיד לצאת ממנו איש שיתגייר, משמע דאם היה עתיד לצאת ממנו איש שיתגייר או שום צדיק, לא היה הורג אותו.

יש להקשות: וכי המחויב מיתה בבית דין אם יתכן שיצא ממנו ילדים טובים לא היו הורגים אותו, א"כ לא היה נהרג אחד בבית דין, א"כ קשה הרי כאן נתחייב מיתה מדינא, שהרי עבר אותו מצרי על איסור אשת איש כמו שמבואר ברש"י וגוי מוזרה על העריות, וכן נמי הכה את ישראל שחייב על זה מיתה כמו שמבואר בגמ' סנהדרין נ"ח ע"ב א"כ מדוע בדק משה רבינו אם עתיד לצאת ממנו צדיקים, הרי אפילו אם היה עתיד לצאת ממנו צדיקים היה לו להורגו, כיון שנתחייב ע"פ דין, כך מקשה במזרחי בפרשתו, וכן בגור אריה בפרשתו, וכן בנחלת שבעה סימן א', וכן בחדושי הגר"י סימן פ"ה, וכן במהר"ל דסקין בפרשתו.

ומתרצים המפרשים: דמדינא לא היה חייב המצרי מיתה בידי אדם לא על איסור אשת איש ולא על הכאה, דעל איסור אשת איש לא היה חייב מיתה בידי אדם, כיון דמשה לא ידע שבה על אשת איש רק על פי רוח הקודש, ואף על גב דגוי נהרג אף בלא התראה ואף בעד אחד סנהדרין נ"ז וכן ברמב"ם הל' מלכים ט' י"ד עד אחד מיהא בעינן, ומשה לא ידע זה כי אם ברוח הקדש, אבל אם היה רואה אותו אפילו בלא שום עד היה לו להרגו, דלא תהא שמיעה גדולה מראיה, ראש השנה כ"ה ב' וכיון שהיה מחוייב הריגה, לא היה לו להרגו אף על פי שהוא חייב מיתה, אילו היה מסופק לו, שמא יצא ממנו תולדות צדיקים, כך כתב המזרחי, וכן המהר"ל מפרגא בגור אריה.

ובצל"ח סנהדרין נ"ח ע"ב מיישב ביסוד זה קושיא חמורה: על הא דילפינן בגמ' סנהדרין נ"ח ע"ב מכאן דמצרי שהכה את ישראל חייב מיתה, דיש להקשות איך ילפינן מזה, הרי איתא ברש"י שהרגו משום עבירה של אשת איש, ומתוך דאף דק"ל סנהדרין נ"ז דבן נח נהרג בעד אחד ובדיין אחד, מ"מ בידיעה בלא עד אינו נהרג, ומשה שידע ברוח הקודש אפילו עד אחד לא היה שם ואינו חייב מיתה על זה, לכן שפיר ילפינן דהחייב משום מכה את ישראל.

ועל איסור מכה את ישראל נמי לא היה חייב מיתה, ע"פ מה שכתב הרמב"ם פ"ק ה' מהלכות מלכים הלכה ז' דנכרי שהכה את ישראל אע"פ שהוא חייב מיתה אינו נהרג, דהוא מחויב מיתה רק בידי שמים, א"כ לא היה חייב להרוג, ולכן אילו היה יוצא ממנו תולדות טובים לא היה הרגו כיון שאינו חייב.

מעדני אשר: יש להעיר איזה היתר היה למשה להרוג את המצרי, וכי מותר להרוג מי שחייב מיתה בידי שמים.

וכתב בחידושי הגר"י סימן פ"ה דלכן הרגו בשם המפורש כמו שכתב ברש"י, דהיינו מיתה בידי שמים, וכיון דדין מיתתו היה בידי שמים, ובמיתה בידי שמים יש מקום לחשבונות, ואם היה עתיד לצאת ממנו איש שיתגייר, לא היה יכול להמיתו, וכן כתב המהר"ל דסקין בפרשתו, וכענין זה בדברי שאול בפרשתו, וכן ביציב פתגם, ובענין ההורג נפש ע"י שם אם חייב משום רציחה עיני אריכות גדולה בספר מעדני אשר פרשת שמות תשס"ח.

יש להקשות: לשיטת הר"ן סנהדרין נ"ח ע"ב דסבירא ליה שכן נח שהכה את ישראל חייב מיתה בידי אדם, א"כ קושיא במקומה עומדת וצ"ע.

מי שמוצא מת גוי האם יש חיוב לקברו?

בפרשתנו ב' י"ב וירא כי אין איש ויטמנהו בחול.

הנה הרמב"ן בראשית פרק ל"ז ח' כתב מנהג רוצחי מסתרים להרוג הנרצח ולקברו ולכסות דמו בעפר, כענין שנאמר שמות ב' י"ב ויטמנהו בחול, משמע מדבריו שלא טמנו משום חיוב קבורה אלא משום לכסות את הדבר.

יש להקשות: לשיטת הפוסקים דיש חיוב לקבור מת גוי רמב"ן פרשת כי תצא, ובש"ת חות יאיר סימן קל"ט, מנחת חינוך מצוה תקל"ז ובש"ת דובב משירים ח"א סימן נ"ח, וחמדת ישראל ח"ב ע"מ כ"ג, יד שאול יו"ד סמ"ט ס"ג, וכן בספרו שו"מ מ"ק סימן קנ"א, עיני בספר מעדני אשר פרשת חיי שרה תשס"ח אריכות גדולה בענין חיוב קבורה למת נכרי וראיות מגמ' מפורשות א"כ קשה על מה שכתב הרמב"ן דטמנו כדי להחביאו מדוע לא טמנו משום קבורה, ומיסתבר דכיון דהאבות קיימו כל התורה עד שלא ניתנה א"כ ה"ה משה רבינו, ומדוע לא קיים מצות קבורה, מעדני אשר.

איכא כמה תרוצים:

- א. כיון דחשש מאימת המלך לכן לא הספיק לקברו רק טמנו מהר שלא ידעו מהמיתה, מעדני אשר.
- ב. ע"פ מה שכתב בספר אוצר יד חיים סימן תקק"ע דבחו"ל שלא שייך לא תטמא אדמתך אינו חיוב לקבור עכו"ם לכ"ע, לפי הנ"ל אתי שפיר דכאן היה במצרים לכן לא היה חייב קבורה, מעדני אשר.

